

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 23 febr. 1893, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statens bekostande af medellöse sinnessjukes vård m. m.

Uti en inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 20, har herr *C. J. Hammarström* hemställt, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till författning, hvarigenom svenska staten åtog sig omkostnaderna för medellöse sinnessjuka personers vård vid upptagningsanstalt och hospital samt kostnaderna för samma personers resor fram och åter mellan deras hem och sagda anstalter».

Som skäl härför har motionären anført:

att, då staten för att värna sig mot faror från samhällsvådliga personer, såsom brottslingar och sinnessjuka, bekostat uppförande af fångelser för de förre och hospital för de senare samt drager försorg om brottslingarnes förseende under fångelsetiden med nödig vård, kläder och föda, äfven åt sinnessjuka borde genom statens försorg, mera helt än som hitills skett, beredas nödig vård, när de icke ega tillgångar till gäldande af sina hospitalskostnader;

att, ehuru visserligen fattigvårdssamhällena nu ikläda sig ifrågasvarande kostnader för de sinnessjuka, som inom desamma hafva hemortsrätt, det torde kunna sättas i fråga, huruvida en utgift af denna art kan hänföras till s. k. fattigvård, ty om ock enligt gällande fattigvårdsförordning den, som i följd af sinnessjukdom m. m. är oförmögen att genom

arbete försörja sig, saknar egna medel samt underhåll och vård af annan, är berättigad till fattigvård, torde dock lagstiftarne ej menat svårare art af sinnessjukdom, än att den sjuke kunde vårdas på samma sätt som fattige i allmänhet; samt

att, när sinnessjukdomen är af samhällsvådlig natur, omkostnaderna för den sjukes vård blifva mycket stora, och då dertill dessa kostnader drabba de olika kommunerna mycket ojemnt och för fattiga kommuner kunna blifva särdeles tryckande, så att mången arm, olycklig människa utestänges från förmånen af lämplig vård, emedan kostnaderna därför synas vederbörande för stora, önskligt vore, att utgifterna i berörda hänseende blefve gemensamma för hela riket.

Slutligen framhåller motionären det mindre tillfredsställande sätt, hvarpå sinnessjuka understundom inom samhällena behandlas, att ofta hospitalsvård först sökes sedan sjukdomen tagit öfverhand, oaktadt erfarenheten visat, att sjukdomen lättare botas, om den sjuke i tid får lämplig vård, att afgifterna för patienterna vid hospitalen icke spela någon betydande roll i hospitalens finanser, samt att kostnaderna för de sjukes transport till och från hospitalet, hvilka för kommunerna ofta gå till anseuiga belopp, icke skulle blifva nämnvärdt betungande, om staten, med sina vidt förgrenade jernbanor, öfvertog dessa transportkostnader.

Flera motioner uti likartadt syfte hafva vid föregående riksdagar afgifvits inom Andra Kammaren.

Vid 1885 års riksdag af herr J. Andersson i Knarreвик med begäran att Kongl. Maj:t täcktes framlägga förslag till ny förordning angående vårdande af medellösa sinnessjuka i syfte att kommunerna från kostnaderna därför befrias och dessa bestridas af staten, hvilken motion afslogs af Andra Kammaren utan diskussion på förslag af dess första tillfälliga utskott, som grundade sin afstyrkan hufvudsakligast derpå, att patientavgiften vid rikets vårdanstalter redan var låg och blott utgjorde en ringa del af totalkostnaden, samt att den stödjande handen i dylika undantagsfall bör räckas icke af staten utan af länet.

Vid 1887 års B-riksdag motionerades i Andra Kammaren af herr P. Ersson i Vestlandaholm angående nedsättning i patientavgiften för tredje klassen å rikets hospitalsinrättningar till halfva avgiften. På statsutskottets tillstyrkan afslog Riksdagen denna motion.

Vid 1889 års riksdag väckte herr C. J. Bladh i Andra Kammaren motion om, att avgiften för tredjeklass-patienter, hvilkas medellöshet blifvit

behörigen styrkt, och för hvilka kommunerna betalade afgifterna, måtte nedsättas till 25 öre om dagen. Statsutskottet tillstyrkte och Riksdagen beslöt med anledning häraf en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om icke afgiften för underhåll och vård å rikets hospitalsinrättningar för tredjeklass-patienter, hvilkas medellöshet blifvit behörigen styrkt, må kunna, utan att allt för mycket betunga statsverket, nedsättas. Kongl. Maj:t inhemtade häröfver yttrande från medicinalstyrelsen, som, dels till följd af bristande utrymme inom hospitalen och asylerna, dels till följd af fruktan för att Riksdagen, med hänsyn till de genom nedsättning af patientafgifterna uppstående ökade utgifterna för staten, skulle befinnas mindre offervillig för hospitalens fortgående förbättring och utvidgning, afstyrkte bifall till Riksdagens underdåniga skrifvelse; men innan ärendet hunnit slutbehandlas, hade Kongl. Maj:t uppå medicinalstyrelsens särskilda förslag på grund af lifsförnödenheternas i allmänhet billigare pris nedsatt hospitalsafgiften för tredjeklass-patienter för den femårsperiod, som tog sin början 1890 från 55 öre till 50 öre; — och har den underdåniga skrifvelsen i öfrigt icke föranledt någon Kongl. Maj:ts åtgärd.

Till belysande af det ifrågavarande ämnet har utskottet granskat de statistiska förhållandena rörande hospitalsvården m. m. inom riket och dervid funnit uppgifter, som väsentligt inverka på besvarandet af den motion, som föreligger.

Å rikets vårdanstalter för sinnessjuka funnos vid 1891 års utgång 3,321 sjukplatser, men vid slutet af år 1895, sedan ytterligare 886 sjukplatser kunna beräknas anordnade å Lunds, Piteå och Vädstena vårdanstalter, uppgår antalet platser för sinnessjukas vård till 4,207. Vid 1881 års början var det motsvarande sjukplatsantalet endast 1,991, och har således en betydlig förökning egt rum under det senaste decenniet, eller med beräkning af de sjukplatser, som under de närmaste åren äro afsedda att tillkomma, en förökning af mer än dubbelt mot det antal sjukplatser, som funnos 1881; hvaraf framgår, att staten gjort och fortfarande gör stora oppoffringar för dessa våra olyckliga medmänniskor. Men då enligt samma statistiska uppgifter framgår, att år 1891 funnos i riket 7,678 sinnessjuka och 6,192 idioter, synes att de i rikets vårdanstalter för sinnessjuka befintliga sjukplatserna ej äro på långt när tillräckliga; äfven om hänsyn tages blott till kategorien sinnessjuka, då endast ett fåtal (185) idioter vårdas å hospital eller asyl.

Med afseende på de sinnessjukas fördelning på de olika länen inhemtas, att i förhållande till folkmängden det minsta antalet sinnessjuka finnes inom Jemtlands län eller 0,12 procent af länets folkmängd och det

största antalet inom Vermlands och Kopparbergs län med 0,23 procent. Inom Stockholms stad uppgår antalet sinnessjuka till 0,10 procent af stadens folkmängd.

Beträffande afgifterna för patienterna uppgå de för samtliga hospitalen till mer än $\frac{1}{2}$ million kronor om året eller för år 1891, det senaste hvarför uppgifter äro tillgängliga, 581,333 kronor, under det att omkostnaderna i sin helhet för hospitalsvården (oberäknadt byggnadernas uppförande men ej deras underhåll) samma år uppgick till 1,730,830 kronor, hvaraf synes att patientafgifterna representera fullt en tredjedel af totalkostnaden och således ej äro af så ringa betydelse i hospitalsbudgeten, som motionären trott.

Patientafgifterna erläggas efter 3 olika klasser på så sätt, att för femårsperioden 1890—1894 första klassens patient betalar 2 kr. 25 öre,¹⁾ andra klassens patient 80 öre samt tredje klassens patient 50 öre, allt per dag; och bestämmas dessa afgifter af Kongl. Maj:t för 5 år i sänder uppå medicinalstyrelsens förslag efter beräkning att första klassen skall betala alla kostnader, andra klassen kostnaderna för föda, gång- och sängkläder samt bevakning samt tredje klassen endast kostnaderna för föda.

Af de under år 1891 å hospital intagna sinnessjuka tillhörde 4,3 % betalande första klassen, 11,8 % betalande andra klassen och 78,2 % betalande tredje klassen, hvarjemte 5,7 % voro fria från afgift. Till tredje klassen hänföras de medellöse, och äro de afgiftsfria nästan uteslutande s. k. kriminalpatienter.

Under sistnämnda år utgjorde medeltalet sjuka per dag å samtliga vårdanstalterna 2,753, och har således medelkostnaden per dag för hvarje å rikets hospital intagen sinnessjuk uppgått till 1 kr. 70 öre, under det att de kommuner, som fått vidkännas omkostnader för medellösa sinnessjukes vård å något af rikets hospital icke behöft erlægga mer än 50 öre per dag.

Fullt erkännande motionens vackra och människovänliga syfte, i det onekligen, derest staten öfvertoge omkostnaderna i sin helhet för medellösa sinnessjukes vård m. m., mången sinnessjuk, hvilken nu i brist af medel, eller till följd af att den kommun, som han tillhör, ej vill eller anser sig kunna underkasta sig de kostnader, som äro förenade med hospitalsvården, ej kommer i åtnjutande af den vård som vederbör utan nödgas

¹⁾ För den, som delar rum med en eller flera sjuka, nedsättes denna afgift till 1 kr. 70 öre.

framlefva sina dagar i ett hjälplöst och ömkansvärdt tillstånd, skulle kunna återvinna helsa eller åtminstone erhålla den vård och det skydd, som dessa olycklige borde hafva rätt att fordra af sina medmenniskor, anser dock utskottet — på samma gång det uttalar såsom sin åsigt önskvärdheten af att staten, i och för beredande af ökad antal sjukplatser, fortgår med uppförandet af nya samt utvidgning af befintliga vårdanstalter för sinnessjuka — att då, såsom ofvan nämnts, antalet i rikets vårdanstalter för sinnessjuka befintliga sjukplatser för närvarande icke uppgår till hälften af antalet sinnessjuka i riket, idioterna oberäknade, äfven om man i öfrigt skulle finna lämpligt att öfverflytta kostnaderna för sinnessjukers vård från kommunerna till staten, det åtminstone för närvarande i brist på utrymme icke är utförbart. Emellertid måste man erkänna, att ifrågakvarande kostnader kunna trycka de olika samhällena ganska ojemnt, och önskvärdt vore, det en utjemning af desamma kunde komma till stånd. I likhet med ofvan angifna yttrande af Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1 vid 1885 års riksdag under behandling af en motion i samma syfte som den nu föreliggande, anser dock utskottet, att landstingen, framför staten, böra på detta område hjälpande ingripa, hvilket steg redan är taget af Upsala läns landsting, som med ungefär hälften deltagar uti sina kommuners omkostnader för sinnessjukers vård vid hospital eller asyl.

Otvifvelaktigt är, att transportkostnaderna till och från vårdanstalt, dels till följd af de långa afstånden, som mången gång förlängas på grund af bristande utrymme vid den närmast belägna vårdanstalten, dels till följd af att den sjuka måste vara åtföljd af en eller flere vårdare, ofta äro ganska dryga och således mycket och äfven ojemnt betungande för kommunerna. En ej oväsentlig lättnad för kommunerna skulle det därför vara, om transportkostnaderna kunde nedbringas, och med den utsträckning statsbanorna numera hafva, skulle redan ganska mycket vara vunnet i denna riktning, om rättighet medgäfvos för sinnessjuka med vårdare att vid resor till och från vårdanstalt färdas å statens jernvägar till nedsatt pris. Onekligen bereddes härigenom en lättnad åt flertalet kommuner samt företrädesvis åt dem som äro aflägsset belägna från vårdanstalt, hvartill komme att kommunerna härigenom gjordes mindre beroende af till hvilken vårdanstalt de sinnessjuka skulle sändas.

På grund af det anförda anser utskottet — under uttalande af det beaktansvärda i motionens syfte i hvad den rör omtanken för de sinnessjuka samt en jemnare fördelning af kostnaderna för desammas vård m. m. — att staten hvarken kan eller bör öfvertaga kostnaderna i sin helhet, men att, med afseende på kommunernas omkostnader för medellösa sinnessjuka å vårdanstalt, landstingen vore närmast att ingripa utjemnande, och

att, med afseende på transportkostnaden till och från anstalten, såsom ofvan antydts, lindringar borde kunna beredas kommunerna.

Utskottet hemställer därför, med anledning af motionärens framställning,

att Andra Kammarerna för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t behagade taga i öfvervägande, huruvida det kunde beredas kommunerna lättnad i medellösa sinnessjukes transportkostnader till och från vårdanstalt.

Stockholm den 23 februari 1893.

På utskottets vägnar:

AUG. WIJKANDER.
